

ANDRÉ TOFTELAND

FINANSREGNSKAP

Vurdering og analyse

4. utgave

FAGBOKFORLAGET

Finansregnskap – vurdering og analyse

André Tofteland

Finansregnskap – vurdering og analyse

4. utgave

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2019 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2005
2. utgave 2006
3. utgave 2011
4. utgave 2014

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

ISBN: 978-82-450-3103-4
ISBN (trykt): 978-82-450-1566-9

Forsidedesign ved forlaget
Forsidefoto: ©iStock.com/EsbenAF
Layout og sideombrekking er utført av: Laboremus Sandefjord A/S

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

Formålet med denne læreboken er å gi leseren en grundig innføring i de sentrale måleproblemene ved regnskapsutarbeidelsen, samt å gi en fremstilling av hvordan regnskapsbrukerne gjennom analyser av årsregnskapet kan nyttiggjøre seg den presenterte regnskapsinformasjonen.

I boken er det gitt en relativt grundig gjennomgang av bestemmelsene i regnskapslovens kapittel 4 om grunnleggende regnskapsprinsipper. Den sterke vektleggingen av nettopp disse bestemmelsene forklares med den nære sammenhengen mellom de grunnleggende regnskapsprinsippene og vurderingsreglene i regnskapslovens kapittel 5. Disse bestemmelsene er utførlig behandlet i kapittel 3 i denne boken, hvor de sentrale problemstillingene er illustrert med utfyllende eksempler. Det presiseres at fremstillingen i boken bygger på god regnskapsskikk, og at rapportering i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder ikke er behandlet i boken. Forholdet mellom regnskapslovens vurderingsregler og skattelovens bestemmelser er holdt utenfor presentasjonen i kapittel 3 og behandles i et eget kapittel (kapittel 4). Det er her lagt vekt på å gi en grundig beskrivelse av hvordan selskapenes skattekostnad beregnes. Utarbeidelse og presentasjon av kontantstrømoppstillingen gjennomgås i kapittel 5. I fremstillingen er forholdet mellom periodens endringer i balansestørrelser, periodens regnskapsførte inntekter og kostnader og tilhørende inn- og utbetalinger fremhevet. Bruken av årsregnskapet i analysesammenheng er tema for kapittel 6. Oppmerksomheten i kapittelet er først og fremst rettet mot analyse av selskapenes lønnsomhet og hvilke faktorer som påvirker lønnsomheten til et selskap. I det siste kapitlet, kapittel 7, utvides perspektivet på regnskapsenheten fra den juridiske enheten (selskapsregnskapet) til en samling selvstendige juridiske enheter (konsernregnskapet). Det må nevnes at utsatt skatt-problematikken holdes utenfor i gjennomgangen av konsernregnskapet. Denne læreboken er skrevet som en av tre lærebøker innenfor finansregnskapsfaget.

- 1 *Finansregnskap – teori og metode*, Havstein og Moen
- 2 *Finansregnskap – vurdering og analyse*, Tofteland
- 3 *Finansregnskap – god regnskapsskikk og IFRS*, Kvifte, Tofteland og Bernhoft

Alle lærebøkene har en innbyrdes sammenheng faglig og pedagogisk, og de to første dekker de to obligatoriske emnene Grunnleggende regnskap og Finansregnskap med analyse i bachelorstudiet i økonomi og administrasjon. Det må likevel nevnes at alle læreverkene til tross for innbyrdes sammenheng også fullt ut står på egne bein og kan benyttes sammen med andre læreverker innenfor fagområdet.

Sammen med boken *Finansregnskap – god regnskapsskikk og IFRS* vil boken også kunne anvendes i de videregående kursene Finansregnskap med avslut-

ning og Årsregnskap og god regnskapsskikk slik de fremkommer i rammeplanen for den treårige revisorutdanningen (bachelorstudiet i revisjon).

Til alle de tre lærebøkene foreligger det oppgavesamlinger med tilhørende løsningsforslag. Pedagogisk er det lagt opp til betydelig egentrening ved utstrakt bruk av eksempler i lærebøkene og tilhørende oppgaver i oppgavesamlingene.

Boken er i all vesentlighet et fellesarbeid med min gode venn og kollega Harald N. Fladstad, som gikk bort i 2007. Også i denne utgaven har jeg forsøkt å videreføre det produktet vi sammen påbegynte i skjærgården høsten 2004.

Læreverket er à jour med gjeldende regler pr. juni 2014.

Kristiansand, juni 2014

André Tofteland

Innhold

1	Finansregnskap	9
1.1	Innledning	9
1.2	Fundamentale forutsetninger for utarbeidelse	13
1.3	Krav til regnskapsinformasjon	14
1.4	Bokens struktur	15
2	Bestemmelser i regnskapsloven	17
2.1	Innledning	17
2.2	Regnskapsoppstillinger	17
2.3	Grunnleggende regnskapsprinsipper	20
2.4	Vurderingsregler	34
2.5	Noteopplysninger	34
2.6	Rettvisende bilde	35
2.7	Øvrige bestemmelser	35
3	Sentrale vurderingsregler	37
3.1	Innledning	37
3.2	Omløpsmidler	37
3.3	Kortsiktig gjeld	78
3.4	Anleggsmidler	83
3.5	Langsiktig gjeld	112
3.6	Egenkapital	120
4	Årsregnskap og skatt	127
4.1	Innledning	127
4.2	Skatt i resultatregnskap og balanse	128
4.3	Sammenhengen mellom skatteloven og regnskapsloven	128
4.4	Begrepsforklaringer	129
4.5	Sentrale skatteregler	141
4.6	Oppsummerende integrerte eksempler	152
4.7	Utligningsmetoden	160
4.8	Unntak for små foretak	162
4.9	Måling av utsatt skatt	162
5	Kontantstrømoppstilling	165
5.1	Innledning	165
5.2	Kontantstrømoppstilling	172
5.3	Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	172
5.4	Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	180
5.5	Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	183
5.6	Årsresultat og netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	186

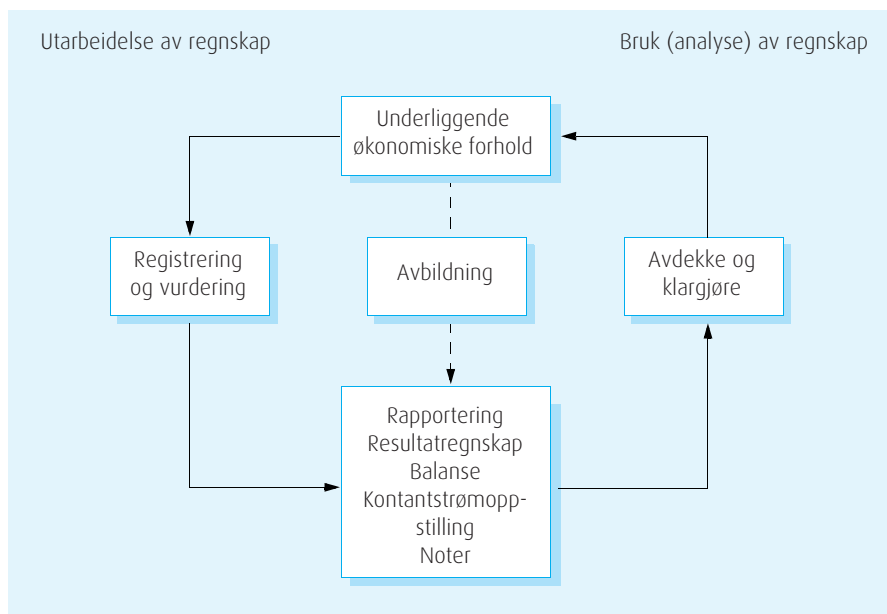
6	Analyse av regnskapet	189
6.1	Innledning	189
6.2	Regnskapsmessig måling av lønnsomhet	190
6.3	Lønnsomhetsanalyse	201
6.4	Vurdering av driften	202
6.5	Forvaltning av eiendelene	204
6.6	Vurdering av finansieringsaktiviteter	211
6.7	Kontantstrømanalyse	217
6.8	Andre finansielle forholdstall	220
7	Konsernregnskap	223
7.1	Innledning	223
7.2	Konsernregnskap på etableringstidspunkt	224
7.3	Konsernregnskap etter etableringstidspunktet	232
	Vedlegg	243
	LOV 1998-07-17 nr 56: Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven).	243
	Stikkord	268

1.1 Innledning

Regnskap kan beskrives som et system for registrering, måling og kommunikasjon av økonomisk informasjon, som setter regnskapsbrukerne i stand til å gjøre kvalifiserte vurderinger og beslutninger med utgangspunkt i regnskapsinformasjonen. Finansregnskap er en fellesbetegnelse på en type regnskapsrapporter som først og fremst er beregnet på eksterne brukere. Den viktigste finansregnskapsrapporten er årsregnskapet, som er selskapets finansregnskap for ett år. Utarbeidelsen av årsregnskapet er regulert i regnskapsloven av 1998. I forarbeidene til denne loven heter det at formålet med årsregnskap er å danne grunnlag for regnskapsbrukernes bedømmelse av selskapets utvikling, finansielle stilling, resultat og risiko.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet søker regnskapsprodusenten (selskapet), med de begrensninger som regnskapsloven setter, å gi en best mulig beskrivelse av selskapets underliggende økonomiske forhold. Forholdet mellom selskapets inntekter og kostnader er et uttrykk for selskapets økonomiske utvikling, mens verdien av de økonomiske ressurser selskapet råder over, og hvordan disse er finansiert, gir en beskrivelse av selskapets finansielle stilling.

Regnskapsbrukeren, som typisk vil ha vanskeligere tilgang til informasjon om selskapets underliggende økonomiske realiteter enn regnskapsprodusenten, anvender den presenterte regnskapsinformasjonen (årsregnskapet) for å danne seg et best mulig bilde av selskapets økonomiske forhold.

Figur 1.1 Forholdet mellom utarbeidelse og bruk av årsregnskapet. Figuren bygger på en fremstilling av førsteamanuensis Kjell Henry Knivsflå ved IRRR, NHH.

Informasjonen som presenteres i årsregnskapet, anses å være nyttig for ulike interessenter til forskjellige beslutnings- og kontrollformål. Disse interessentene eller regnskapsbrukerne er enhver som treffer beslutninger som kan påvirkes av den regnskapspliktiges forhold, herunder nåværende og mulige eiere, kreditorer, ansatte, alliansepartnere og offentlige myndigheter. Det er imidlertid vanlig å fremheve selskapets kapitalinteressenter, det vil si selskapets eiere og kreditorer, som de sentrale interessentene eller brukerne av regnskapsinformasjon. Kontrollformålet i denne sammenhengen kan sies å være knyttet til evalueringen av hvordan selskapets økonomiske ressurser er blitt forvaltet i løpet av en gitt periode. Fra eiernes side vil det for eksempel være av stor interesse å kunne følge opp om selskapets ledelse har vært i stand til å oppnå de krav til avkastning på ressursene eierne har stilt til selskapets disposisjon. Samtidig kan informasjonen anvendes til prediksjoner om selskapets fremtid. Informasjonen vil kunne anvendes som beslutningsgrunnlag av kredittinstitusjoner i forbindelse med kredittvurderinger, av nåværende og potensielle eiere i forbindelse med verdsettelse av selskapet og i forbindelse med oppkjøps- og fusjonsforhandlinger. I en slik sammenheng vil regnskapet være en viktig kommunikasjonskanal fra selskapet til omverdenen.

Avkastning

Informasjon om avkastningen i en periode vil regnskapsbrukeren kunne fremskaffe ved å sammenholde selskapets netto verdiskapning i perioden med de økonomiske ressurser (kapital) selskapet har hatt til disposisjon for verdiskapende aktivitet i perioden. I årsregnskapet presenteres informasjon om net-

to verdiskapning i resultatregnskapet og informasjon om disponibel kapital i selskapets balanse.

$$\text{Avkastning} = \frac{\text{nettoverdiskapning}}{\text{kapital}}$$

Netto verdiskapning er her definert som periodens verdiskapning (inntekter) redusert med periodens forbruk av økonomiske ressurser (kostnader), eksklusive kapitalkostnader. Kapital er de samlede økonomiske ressurser selskapet disponerer (eiendeler), alternativt summen av selskapets gjeld og egenkapital. Dette forholdstallet omtales i regnskapslitteraturen som totalkapitalrentabiliteten. I denne forbindelse er det viktig å presisere at de ulike kapitalinteressentene har ulike krav rettet mot selskapets netto verdiskapning.

Selskapets kreditorer eller långivere har normalt et forhåndsbestemt avtalefestet rentekrav på den kapitalen disse har lånt selskapet, nemlig rentesatsen r . Dette rentekravet er av en slik karakter at oppfyller ikke selskapet forpliktelsene overfor kreditorene, kan disse forfølge sitt krav med rettsvesenets hjelp. Inntektene kreditorene tilføres gjennom å stille midler til selskapets disposisjon, fremkommer slik:

Rentekrav
fra långivere

$$\text{Renteinntekt} = r \cdot \text{utlån}$$

Det må her bemerkes at kreditorenes renteinntekt for selskapet (låntakeren) representerer kostnaden ved å disponere kapitalen kreditorene har stilt til dets disposisjon, i resultatregnskapet klassifisert som rentekostnad. Rentekravet eller rentesatsen (r) kan noe forenklet beskrives som:

$$r = \frac{\text{renteinntekt}}{\text{utlån}}$$

En lignende sammenheng kan utledes mellom selskapets verdiskapning som tilfaller eierne, og den kapitalen disse har stilt til selskapets disposisjon. Det må i denne forbindelse understrekes at eierne i motsetning til kreditorene ikke har et forhåndsbestemt krav på avkastning av midlene de har stilt til selskapets disposisjon. Eiernes krav er i denne sammenheng knyttet til selskapets årsresultat, det vil si årets verdiskapning (inntekter) redusert med årets samlede forbruk av økonomiske ressurser (kostnader). Den regnskapsmessige målingen av eiernes avkastning kan dermed uttrykkes slik:

Avkastning til
eierne

$$\text{Avkastning til eierne} = \frac{\text{årsresultat}}{\text{egenkapital}}$$

I regnskapsterminologien omtales avkastningen til eierne som egenkapitalrentabiliteten. Selv om selskapets eiere ikke har et krav på en forhåndsbestemt avkastning, slik situasjonen er for selskapets kreditorer, vil eierne selv stille krav til selskapets forvaltning av ressursene. Forholdet mellom eiernes avkastningskrav og selskapets oppnådde resultater (egenkapitalrentabilitet) er dermed av vesentlig betydning ved deres evaluering av hvordan selskapets økonomiske ressurser er forvaltet i perioden. I utgangspunktet vil ikke eierne være tilfredse såfremt avkastningen ikke tilsvarer eller overstiger deres avkastningskrav.

Det må her bemerkes at offentlige myndigheter har et lovfestet krav mot selskapets netto verdiskapning til tross for fraværet av en direkte kapitalinteresse i selskapet. I regnskapet er myndighetenes krav klassifisert som skattekostnad. Forholdet mellom selskapets netto verdiskapning og utdeling av verdiskapningen er presentert i figur 1.2.

Resultatregnskap	
Driftsinntekter	
- Driftskostnader	
= Driftsresultat	
+ Finansinntekter	
= Netto verdiskapning	= Fordeling av verdiskapning
- Rentekostnader	Långivere (kreditorer)
- Skattekostnad	Det offentlige
= Årsresultat	Eiere

Figur 1.2 Verdiskapning og utdeling av verdier

Årsregnskapet, slik det foreligger, vil imidlertid ikke kunne gi et fullstendig bilde av et selskaps underliggende økonomiske forhold. Det gjelder både den regnskapsmessige målingen av periodens netto verdiskapning og den regnskapsmessige verdifastsettelsen av selskapets økonomiske ressurser. For at regnskapet som kommunikasjonskanal skal kunne fungere effektivt, må dermed både regnskapsprodusenter og regnskapsbrukere ha god kunnskap om de forutsetninger, regler og prosedyrer som ligger til grunn for utarbeidelsen av årsregnskapet.

Formålet med denne boken er derfor, på et introduksjonsnivå, å gi en grundig innføring i de sentrale måleproblemerne ved regnskapsutarbeidelsen, samt å gi en beskrivelse av hvordan regnskapsbrukerne gjennom analyser av det fremlagte regnskapet kan nyttiggjøre seg den presenterte regnskapsinformasjonen.

1.2 Fundamentale forutsetninger for utarbeidelse

Utarbeidelse og presentasjon av årsregnskapet bygger på noen enkle, men grunnleggende forutsetninger som samtlige er inkludert i regnskapslovgivningen. Enheten det skal utarbeides regnskap for, må kunne identifiseres, informasjonen som presenteres i regnskapet, må uttrykkes i økonomiske termer, her penger, og regnskapsinformasjonen må tilflyte regnskapsbrukerne regelmessig. I all sin enkelhet er disse tre forutsetningene for utarbeidelse av regnskap opphav til noen av de største regnskapsfaglige utfordringer.

Avgrensning av
regnskaps-
enheten

Identifikasjon av det interesseområdet eller den enheten det skal utarbeides regnskap for, er en grunnleggende og tidsuavhengig betingelse for å utarbeide informative regnskaper. Når grensene for denne enheten er definert, kan det utarbeides regnskaper hvor informasjonsinnholdet er distinkt forskjellig fra annen informasjon. Regnskapsenheten kan utgjøres av en juridisk enhet, et identifiserbart område innenfor en juridisk enhet eller av en gruppe juridiske enheter. Identifikasjon av den juridiske enheten som selvstendig regnskapsenhet byr sjelden på store utfordringer. Større utfordringer er knyttet til avgrensning av regnskapsenheten når denne utgjøres av flere selvstendige juridiske enheter, eller konsern, som er den regnskapsfaglige termen. Denne problemstillingen behandles i bokens kapittel 7. Regnskapsenheten er for de fleste norske regnskapspliktige implisitt definert i regnskapsloven § 1-2 om regnskapsplikt og eksplisitt definert i § 1-3 om konsernregnskap.

Penger som
måleenhet

Informasjonen som presenteres i regnskapsrapportene, uttrykkes i penger. Dette gjelder både regnskapsenhetens verdiskapning (inntekt), periodens forbruk av økonomiske ressurser (kostnader), økonomiske ressurser selskapet disponerer (eiendeler), selskapets forpliktelser (gjeld) og selskapets egenkapital. En av fordelene med å presentere informasjonen uttrykt i penger er at de ulike elementene i regnskapet kan presenteres med en felles måleenhet. En av utfordringene med penger som måleenhet er at verdien av pengeenheten ikke er stabil over tid (inflasjon). Dersom dette forholdet (inflasjon) ikke hensyntas ved utarbeidelse av regnskapet, vil typisk de presenterte resultatene (inntekter–kostnader) gi et for godt bilde av regnskapsenhetens netto verdiskapning i forhold til de underliggende økonomiske realitetene. Et annet problem er knyttet til det faktum at enkelte av selskapets ressurser er vanskelige å måle pålitelig i pengeverdier, for eksempel verdien av en god lokalisering.

I regnskapsloven heter det i § 3-4 at årsregnskapet skal føres i norske kroner, eller den valuta selskapet i hovedsak er knyttet til (funksjonell valuta). Morselskap kan ifølge samme paragraf anvende funksjonell valuta i konsernregnskapet og norske kroner i selskapsregnskapet.

Det er viktig i denne sammenhengen å presisere at regnskapet skal føres i nominelle kroner, det vil si uten hensyntagen til inflasjonseffekten. Regnskapsmessige utfordringer vedrørende inflasjonsproblematikken er av den grunn ikke behandlet i denne boken.

Regnskaps-
periode

De fleste regnskapspliktige nevnt i regnskapsloven § 1-2 er enheter som kan sies å ha en selvstendig eksistens frikoblet fra sine eiere og øvrige kapitalinter-

essenter. Slike enheter, eksempelvis aksjeselskaper, vil i prinsippet kunne eksistere evig, selv om langt de fleste, av ulike årsaker, vil ha begrenset levetid. Måling av regnskapsenhets resultat over hele livsløpet er relativt uproblematisk, da resultatet vil være identisk med forskjellen mellom enhetens samlede innbetalinger og utbetalinger over levetiden. For at regnskapet skal kunne være nyttig til ulike kontroll- og beslutningsformål, er det imidlertid nødvendig med regelmessig informasjon om selskapets økonomiske og øvrige aktiviteter. I regnskapsloven § 1-7 fastsettes således regnskapsperioden som hovedregel til kalenderåret.

Forutsetningen om perioderegnskaper skaper imidlertid både måleproblemer og periodiseringsproblemer. Bestemmelsene i regnskapsloven kapittel 4 (Grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapssikk) og kapittel 5 (Vurderingsregler) er utformet for best mulig å ivareta formålet med årsregnskap, nemlig å danne grunnlag for regnskapsbrukernes bedømmelse av foretakets utvikling, finansielle stilling, resultat og risikoer. I tillegg til bestemmelsene i regnskapsloven behandles periodiserings- og måleproblemer i egne regnskapsstandarter (NRS). De sentrale periodiserings- og måleproblemene belyses grundig i bokens kapitler 2, 3 og 4.

1.3 Krav til regnskapsinformasjon

Årsregnskapet skal som nevnt danne grunnlag for regnskapsbrukernes bedømmelse av foretakets utvikling, finansielle stilling, resultat og risikoer. Samtidig ble selskapets kapitalintressenter, eiere og kreditorer, fremhevet som regnskaps mest sentrale brukere. Erkjennelsen av disse og andre profesjonelle aktører, for eksempel finansanalytikere, som sentrale regnskapsbrukere kommer da også til uttrykk i kompliserte regnskapsstandarter (NRS). Det eksisterer også andre brukere av regnskapsinformasjon enn selskapenes kapitalintressenter, blant annet selskapets ansatte, fagforeninger og offentlige myndigheter.

Kvalitative krav
til regnskaps-
informasjon

Informasjonsbehovene mellom de ulike brukergruppene vil imidlertid kunne variere. Den enkelte brukers informasjonsbehov er heller ikke tilstrekkelig avklart. Det er likevel forsøkt å utlede en del kvalitative krav til regnskapsinformasjon på grunnlag av antakelser om brukerne og deres beslutningsatferd. Eksempler på slike krav er forståelighet, relevans og pålitelighet. Disse kravene understrekes også i forarbeidene til regnskapsloven av 1998, hvor det presiseres at bestemmelsene i lov om årsregnskap tar sikte på å oppnå at årsregnskapet gir opplysninger om forhold som er relevante for regnskapsbrukerne. Opplysningene skal dessuten være pålitelige i forhold til det regnskapsbrukerne forventer.

Relevans

Et utsagn om at informasjonen skal være relevant, er et innholdsløst utsagn i seg selv. For at utsagnet skal gi mening, må det være knyttet til et bestemt formål. I henhold til den standardsettende regnskapsorganisasjonen i USA, Financial Accounting Standards Board (FASB), skal regnskapsinformasjonen bistå brukerne i å «danne oppfatninger om tidligere, eksisterende og fremtidige hendelser (prediksjonsverdi) og bekrefte eller korrigere tidligere oppfatninger og

antakelser (tilbakemeldingsverdi)». For at informasjonen skal være relevant, må den også være tilgjengelig på det tidspunktet da beslutningene skal fattes (aktualitet). Det betyr at regnskapsinformasjonen skal være i stand til å utgjøre en forskjell i en konkret beslutningssituasjon.

Pålitelighet

Kravet til pålitelighet er knyttet til i hvilken grad regnskapsinformasjonen er anvendbar for beslutningstakeren (regnskapsbrukeren). Om informasjonen er anvendbar, avhenger av om den er verifiserbar, er nøytral og på en troverdig måte representerer hva den er ment å representere. Informasjonen er verifiserbar dersom ulike regnskapsprodusenter ved å anvende de samme vurderingsreglene kommer frem til tilsvarende resultater. Troverdig representasjon betyr at informasjonen gir en beskrivelse av hva som faktisk hendte i perioden. At regnskapsinformasjonen skal være nøytral, betyr at regnskapsprodusenten ved utarbeidelsen av årsregnskapet ikke kan vektlegge en potensiell brukergruppes interesser på bekostning av en annens. Det betyr f.eks. at regnskapsprodusenten ikke kan unnlate å opplyse om mulige søksmål mot selskapet med den begrunnelse at det kan skade selskapets nåværende aksjonærer.

1.4 Bokens struktur

I avsnitt 1.1 ble formålet med boken presentert som å gi leseren en grundig innføring i sentrale måleproblemer ved regnskapsutarbeidelsen, samt å gi en beskrivelse av hvordan regnskapsbrukerne gjennom analyser av det fremlagte regnskapet kan nyttiggjøre seg den presenterte regnskapsinformasjonen. I bokens kapittel 2 presenteres således de sentrale bestemmelsene i regnskapsloven. Kapittelet inneholder en relativt grundig gjennomgang av bestemmelsene i regnskapsloven kapittel 4 om grunnleggende regnskapsprinsipper. Den sterke vektleggingen av nettopp disse bestemmelsene forklares med den nære sammenhengen mellom de grunnleggende regnskapsprinsippene og vurderingsreglene i regnskapslovens kapittel 5. Disse bestemmelsene er utførlig behandlet i bokens kapittel 3, hvor de sentrale problemstillingene er illustrert med utfyllende eksempler. Forholdet mellom regnskapslovens vurderingsregler og skattelovens bestemmelser gjennomgås i bokens kapittel 4. Det er lagt vekt på å gi en grundig beskrivelse av hvordan selskapenes skattekostnad beregnes. Utarbeidelse og presentasjon av kontanstrømoppstillingen gjennomgås i bokens kapittel 5. I fremstillingen er forholdet mellom periodens endringer i balansestørrelser, periodens regnskapsførte inntekter og kostnader og tilhørende inn- og utbetalinger fremhevet. Bruken av årsregnskapet i analysesammenheng er tema for bokens kapittel 6. Oppmerksomheten i kapittelet er først og fremst rettet mot analyse av selskapenes lønnsomhet og hvilke faktorer som påvirker lønnsomheten til et selskap. I bokens siste kapittel, kapittel 7, utvides perspektivet på regnskapsenheten fra den juridiske enheten (selskapsregnskapet) til en samling selvstendige juridiske enheter (konsernregnskapet).

2.1 Innledning

Regnskapsloven kapittel 1 avgrenser virkeområdet til dem som er regnskapspliktige etter en nærmere opplisting i lovens § 1-2. Kravet til periodisk regnskapsavslutning er beskrevet i regnskapsloven § 1-7. I kapitlet presenteres videre flere begrepsdefinisjoner, blant annet konsernbegrepet. Etter regnskapsloven § 1-6 er alle regnskapspliktige som ikke er allmennaksjeselskap eller børsnotert, små foretak dersom minst to av følgende tre kriterier er oppfylt: (1) Foretaket har mindre enn sytti millioner i salgsinntekt, (2) har mindre enn trettifem millioner i balansesum, (3) og har mindre enn femti ansatte. Vilåårene må være oppfylt på balansedagen, eventuelt foregående balansedag. Dersom vilåårene er oppfylt på balansedagen, men den regnskapspliktige falt utenfor gruppen av små foretak på foregående balansedag, faller den regnskapspliktige utenfor gruppen av små foretak også i inneværende år. Regnskapspliktige som tilfredstiller disse vilåårene innrømmes blant annet unntak fra enkelte av de generelle vurderingsreglene som er nevnt i regnskapsloven kapittel 5.

Regnskapsplikt

Regnskapsplikten omfatter blant annet alle aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper, borettslag, boligbyggelag, statsforetak, økonomiske foreninger, verdipapirfond og finansinstitusjoner underlagt tilsyn fra Kredittilsynet. Tilsvarende gjelder regnskapsplikten alle enkeltpersonforetak, ansvarlige selskaper, kommandittselskaper og samvirkelag over en viss størrelse.

2.2 Regnskapsoppstillinger

I regnskapsloven kapittel 3 lovfestes plikten til å utarbeide årsregnskap (§ 3-2) og årsberetning (§§ 3-3, 3-3a), og innholdet i disse to dokumentene avgrenses. Årsregnskapet omfatter både selskapsregnskap og konsernregnskap. Det er her grunn til å presisere at med unntak av kapittel 7 er oppmerksomheten i boken rettet mot utarbeidelse av selskapsregnskapet. Årsregnskapet skal i samsvar med regnskapsloven § 3-2, 1. ledd, inneholde resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. Små foretak kan unnlate å utarbeide kontantstrømoppstilling.

I kapittel 6 redegjøres det for hvilke poster som skal inngå i balansen og resultatregnskapet, samt i hvilken rekkefølge disse postene skal listes opp.

Tabell 2.1 – Regnskapsloven § 6-1 Resultatregnskap

1. Salgsinntekt
2. Annen driftsinntekt
3. Endring i beholdning av varer under tilvirkning og ferdig tilvirkede varer
4. Endring i beholdning av egentilvirkede anleggsmidler
5. Varekostnad
6. Lønnskostnad
7. Avskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
8. Nedskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler
9. Annen driftskostnad
10. Driftsresultat
11. Inntekt på investering i datterselskap og tilknyttet selskap
12. Inntekt på andre investeringer
13. Renteinntekt fra foretak i samme konsern
14. Annen finansinntekt
15. Verdiendring av finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi
16. Nedskrivning av finansielle eiendeler
17. Rentekostnad til foretak i samme konsern
18. Annen finanskostnad
19. Ordinært resultat før skattekostnad
20. Skattekostnad på ordinært resultat
21. Ordinært resultat
22. Ekstraordinære poster
23. Skattekostnad på ekstraordinære poster
24. Årsresultat

Artsinndeling

Oppstillingsplanen slik den her er presentert, inneholder fire resultatbegreper: driftsresultat, ordinært resultat før skatt, ordinært resultat og årsresultat. Driftsresultatet (linje 10) viser netto verdiskapning fra selskapets driftsrelaterte aktiviteter. Disse driftsrelaterte inntekts- og kostnadsstørrelsene er samtidig presentert etter sin art (varekostnad, lønnskostnad etc.). Inntektene og tap fra finansielle investeringer, samt selskapets rentekostnader er presentert på linje 11 til linje 18. Ordinært resultat før skattekostnad (linje 19) viser således selskapets netto verdiskapning til eierne før skattekostnad og ekstraordinære poster, mens ordinært resultat (linje 21) viser netto verdiskapning til eierne etter skatt.

Årsresultatet (linje 24) er den delen av selskapets verdiskapning som tilfaller eierne.

Funksjonsinndeling

I samsvar med bestemmelsen i regnskapsloven § 6-1a er det åpnet for at resultatregnskapet kan stilles opp etter funksjon. Dette innebærer at resultatregnskapet angir kostnad solgte varer, distribusjonskostnader og administrasjonskostnader på egne linjer. Disse kostnadslinjene vil blant annet inneholde lønnskostnader og avskrivninger, kostnadsarter som vist i artsoppstillingen presenteres som sådan.

Tabell 2.2 – Regnskapsloven § 6-2 Balanseoppstilling

EIENDELER	EGENKAPITAL OG GJELD
A. Anleggsmidler	C. Egenkapital
I. Immaterielle eiendeler	I. Innskutt egenkapital
1. Forskning og utvikling	1. Selskapskapital
2. Konesjoner, patenter, lisenser, varemerker og lignende	2. Overkursfond
3. Utsatt skattefordel	3. Annen innskutt egenkapital
4. Goodwill	II. Opptjent egenkapital
II. Varige driftsmidler	1. Fond
1. Tomter, bygninger og annen fast eiendom	2. Annen egenkapital
2. Maskiner og anlegg	D Gjeld
3. Skip, rigger, fly o.l.	I. Avsetning for forpliktelser
4. Driftsløsøre, inventar o.l.	1. Pensjonsforpliktelser
III. Finansielle anleggsmidler	2. Utsatt skatt
1. Investering i datterselskap	3. Andre avsetninger for forpliktelser
2. Investeringer i annet foretak i samme konsern	II. Annen langsiktig gjeld
3. Lån til foretak i samme konsern	1. Konvertible lån
4. Investeringer i tilknyttet selskap	2. Obligasjonslån
5. Lån til tilknyttet selskap og felleskontrollert virksomhet	3. Gjeld til kredittinstitusjoner
6. Investeringer i aksjer og andeler	4. Øvrig langsiktig gjeld
7. Obligasjoner	III. Kortsiktig gjeld
8. Andre fordringer	1. Konvertible lån
B. Omløpsmidler	2. Sertifikatlån
I. Varer	3. Gjeld til kredittinstitusjoner
II. Fordringer	4. Leverandørgjeld
1. Kundefordringer	5. Betalbar skatt
2. Andre fordringer	6. Skyldige offentlige avgifter
3. Krav på innbetaling av selskapskapital	7. Annen kortsiktig gjeld
III. Investeringer	
1. Aksjer og andeler i foretak i samme konsern	
2. Markedsbaserte aksjer	
3. Markedsbaserte obligasjoner	
4. Andre markedsbaserte finansielle instrumenter	
5. Andre finansielle instrumenter	
IV. Bankinnskudd, kontanter o.l.	

I tilknytning til balanseregnskapet skal beholdning av egne aksjer, i samsvar med regnskapsloven § 6-2, 2. ledd, føres opp på egen linje under posten selskapskapital. Posten pensjonsforpliktelser i § 6-2, 1. ledd D I nr. 1. er differansen mellom verdien av påløpte pensjonsforpliktelser og verdien av midler avsatt til dekning av forpliktelsene.

Regnskapsoppstillingene slik de er spesifisert i lovens kapittel 6, er obligatoriske, men en viss fleksibilitet er tillagt de regnskapspliktige ved at enkelte poster kan slås sammen, samt at ytterligere oppdeling er tillatt i nærmere angitte tilfeller.